

Čas

Slovenske kulturne akcije

Leto XXII, 5

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

Maj 1975

za naš čas

za majske in junijske dni

Markszizem je ne le netočen, ne le neznanstven, niti enega samega dogodka ni napovedal s številkami, količinami, časovnimi ali krajevnimi določili, kar danes igraje opravijo pri družbenih napovedih računski stroji, samo da se ne dajo voditi od marksizma, marveč marksizem je porazen po svoji gospodarsko-mehanični surovosti pri poskusu, da bi pojasnil nekaj tako skrajno občutljivega, kot je človeško bitje, ali še bolj zapleteno milijonsko združenje ljudi – družbo. Le s tem, da nekateri verujejo zaradi lakomnosti, drugi zaradi slepote in tretji zaradi potrebe po veri, je mogoče pojasniti ta grozljivi humor 20. stoletja, da ima tako osramočen nauk in po tolikšnih neuspehih še toliko privrženecv na Zahodu! Pri nas jih je ostalo komaj kaj! Mi, ki smo ga okusili, se le nehote hlinimo...

Odslovite vendar to razbito ideologijo od sebe! Oddajte jo svojim nasprotnikom ali kamor jo vleče, naj gre mimo naše dežele kot oblak, kakor kužna bolezen in naj se zanjo brigajo in v njej spoznavajo drugi, samo ne mi! Skupaj z njo se bomo znebili tudi nuje, polniti vse življenje z lažjo. Potegnite, stresite z nas vseh to potno, umazano srajco, ki je popila toliko krvi, da ne pusti živemu narodu dihati, kri tistih 66 milijonov. Ta nosi tudi celotno odgovornost za vso preli-to kri.

Za to zadošča: odtegniti marksizmu mogočno državno podporo in ga prepustiti, naj živi samostojno na svojih nogah. In naj ga vsi, ki to želijo, neovirano propagirajo, branijo in uveljavljajo – seveda v prostem času in ne na državne stroške.

a. i. solženicyn,

»odprto pismo voditeljem
sovjetske zveze«

ZDAJ je tega že trideset let. Na Slovenskem pomlad. V Ameriki pomlad in zima. Tam cvetje. Tu cvetje in osip. Tam sonce. Tu sonce in megle. Trideset let. Po tridesetih letih se v cvetju, soncu in pomladi, pa v osipu, v meglah in v zimi vprašujem: Zakaj? Zakaj sem v Novem svetu? Kakšna zlosrečna usodnost me je pred skoraj tremi desetletji vrgla na te ameriške brežine, ki se ponajša kot poslednji branik človekove svobode našega atomskega in planetarnega veka? Kdo sem in zakaj sem? Kdo smo in zakaj smo?

Vprašujemo. Včasih zavestno. Še večkrat podzavedno. Ne vsak dan. Vsako leto prav gotovo. Vsaj v teh majsko junijskih dneh, ko je pomlad pod Triglavom in ko se dehteče sape igrajo z zelenimi košaki po Pohorju, ko je Sava bolj modra in ko je Drava prav mladeniško navihana, plesoča čez slovenski severni pas.

Kaj nam ta majski in junijski čas? Kaj majski in junijski spomin? Spomin česa? Otožja? Mladosti, ki zahaja? Miru, ki ga v svetu ni več?

V maju in juniju se spomniš vsega. Lepega. Dobrega. Vedrega. Zdravega. Zemlja žehti v prvi zrelosti. Kri polje v človeku v zavestno osveščenost.

Maj – naš mesec. Junij – naš mesec. Slovenski.

Mesec slovenskega brodoloma in brodolomcev, ki nas je pred tremi desetletji treščilo ob te čeri Novega svet. Mesec spomina.

Mesec po nedolžnem prelite slovenske krvi. Mesec Junakov. Ki spe. S kraljem Matjažem – pogreznjeni v goro.

Teh Junakov se spominjam. Se jih spominjamo. Daj Bog, da vsi Slovenci, ki nas je pred tridesetimi leti v grozljivi begunski procesiji vodila pot skozi temoto ljubeljskega tunela v koroško sonce svobode. Ki smo pred tridesetimi leti z našimi materami in očeti rajši volili bedo in revščino in nomadsko otepanje od svobodnih argentinskih pamp pa do linkolnovskih prerij Polnočne Amerike, kot pa sužnje dni v razbiti, z zlohrotnim marksizmom zamreženi domovini pod Triglavom.

Vprašujem se. In vprašuje se slovenski svet – mi v ameriški šesvobodi, pa mnogi bratje in sestre doma v „socialistični“ nesvobodi: Kje ste, Junaki? Kje je vaš spomin? Kdo je še z vami? Komu ste še v srcu in v krvi in v mozgu? Je naša pot v svet res odrešujoča procesija glasnikov, česa je zmožna in kakšnih zločinov sposobna najbolj nečloveška, najbolj surova miselnost vseh časov – marksizem? Ali pa smo samo še poniglavi sopotniki v svetovni, posebej ameriški materialistični paradi milijonov samozadovoljnežev brezsrčnega in brezdušnega potrošniškega sveta?

Ko hodim med rojaki po teh ameriških prerijah, me neenkrat stisne grenko to neznosno, do obupne onemoglosti grozotno spoznanje: Preveč pozabljam... že scela pozabljam... Preveč in prevečkrat – ker nam ugodje in rešenost in svobode dih brišejo spomin.

Prisluhnimo si v srce. Priznajmo si odkrito. Brez zavijanja. Brez laži. Le prevečkrat jih pozabljam; pozabljam tudi, da so nam s svojo herojsko smrtjo odplačali svobodo, ki jo živimo mi in naši otroci in otroci naših otrok – že trideset, trideset let!

Verjamem, ker verjamem v Boga. In verjamete z menoj, rojaki, ker verjamete v istega, večnega, neskončnega Boga, ki vse prav stori, kar stori. Verjamem, pravim, in zapišem:

Verjamemo v božje Pismo in verjamemo v BESEDO. Ta ne mine. In po Besedi se z Jezusom na poti v Emavs vprašujemo: Ali ni bilo potrebno, da je Kristus to pretrpel in šel v svojo slavo?

Ali ni bilo potrebno, da je trpelo dvanajst tisoč naših vojščakov in so šli skozi zmagovito smrt v božjo slavo?

ZATO mi je vsemu navkljub misel topla v ta zimsko pomladni majski in junijski čas. Ogreta je s srčno krvjo pobitih bratov. Ki žive v Bogu.

m i k l a v ž t r p o t e c

Permítaseme exponer, escuetamente, en ocasión del 30 aniversario del fin de la guerra, mis puntos de vista sobre nuestra verdad "eslovena", en cuanto a lo de ayer, de hoy y de mañana. Es una costumbre que a los 30 años de algún acontecimiento importante salgan a la luz y estén al alcance de todos los archivos y la documentación respectiva.

durante la guerra

Al ocaso de Yugoslavia y en el momento de la ocupación enemiga los hasta entonces representantes cívicos eslovenos decidieron, en vista de una guerra posiblemente bien prolongada, que en el comienzo no emprenderán acción alguna contra el invasor, con el fin de preservar, de este modo, la sangre eslovena. En forma ilegal se ha organizado una red subversiva, la cual, en común acuerdo con el legítimo gobierno yugoslavo, refugiado en Londres, comenzaría con la resistencia armada.

A este proyecto opúsose el insignificante partido Comunista Esloveno - PCE (contaba con unos 800 afiliados), el que formuló un llamado a la lucha libertadora, mas no desde el principio, sino tan sólo el 22 de junio de 1941, día de la agresión alemana contra la URSS (hasta este momento estuvo en vigor el pacto de amistad entre Hitler y Stalin). El móvil oculto del llamado del PCE a la lucha armada era la usurpación del poder en Eslovenia, al finalizar la guerra.

Ante semejante llamado los representantes democráticos encontráronse en una situación bien nueva. Teóricamente podrían tomar uno de estos cuatro caminos:

1º Adentrarse en compañía de los miembros del stalinista PCE a los bosques. (Surge el interrogante, en qué medida, psicológicamente, semejante paso fuese factible en presencia de las normas del papa Pío XI: "Nadie, quien sostiene la cultura cristiana, en ningún caso colaborará con el comunismo..."; y también si lo era realmente posible en presencia del stalinista PCE).

2º Proceder a la formación de su propia fuerza rebelde. (Mas, ¿cómo podría resistir ésta sin una ayuda eficaz de las demás comarcas yugoslavas?)

3º Dejarse asfixiar políticamente por el stalinista PCE y permitir después que la VOS (policía secreta del PC) los aniquilase físicamente.

4º Sublevarse contra sus ajusticiadores comunistas y aceptar el armamento de manos del invasor.

Los representantes democráticos eligieron el cuarto camino, con todas las consecuencias que éste indefectiblemente entrañaba.

La elección del semejante camino puede entenderse solamente teniendo en cuenta, por un lado, el cierre de todos los demás pasos posibles, y, por el otro, la evidencia de que el PCE su revolución la tomaba bien en serio, ya que desde el primer momento liquidaba despiadadamente a los no comunistas representativos.

La defensa propia frente a la revolución stalinista era, por lo tanto, permitida por la conciencia íntima, y también por las convenciones internacionales vigentes.

(El presente artículo, cuya conclusión presentaremos en el próximo número, se publicó en esloveno en la revista NAŠA LUČ, 1975, 6.)

Dovolite mi, da ob tridesetletnici konca vojne na kratko povem svoje gledanje na našo „slovensko“ resnico o včeraj, danes in jutri. Po svetu je običaj, da se 30 let po kakšnem važnem dogodku odprejo arhivi in so dokumenti vsem na vpogled.

med vojno

Ob razpadu Jugoslavije in nje zasedbi so dotedanji slovenski civilni predstavniki sklenili, da zaradi možnosti dolge vojne skraja ne bodo proti okupatorju ničesar začeli, da bodo tako hranili slovensko kri. Podtalno so organizirali terensko mrežo, ki bi v sporazumu z jugoslovansko begunsko vlado v Londonu začela oborožen odpor.

Temu načrtu se je uprla neznatna Komunistična Partija Slovenije - KPS (štela je okrog 800 članov), ki je pozvala Slovence na osvobodilni boj, ne takoj, marveč šele 22. junija 1941, ko je Nemčija vpadla v Sovjetsko zvezo (do tedaj je obstajal prijateljski pakt med Hitlerjem in Stalinom!). Skriti nagib KPS za poziv v boj je bil, da bi mogla po vojni prevzeti oblast v Sloveniji.

Demokratski predstavniki so se znašli ob tem pozivu v novem položaju. Teoretično so imeli na izbiro štiri poti:

1. Iti skupaj s člani stalinistične KPS v gozdove. (Vprašanje je, koliko je bilo to psihološko možno spričo navdila papeža Pija XI.: „Komur je mar krščanske kulture, naj prav v nobeni stvari ne sodeluje s komunizmom!“ in stvarno možno spričo stalinizma KPS).

2. Organizirati lastne uporniške edinice. (A kako bi vzdržali brez podpore ostalih delov Jugoslavije?)

3. Pustiti se od stalinistične KPS politično onemogočiti in nato od VOS (Varnostna obveščevalna služba) fizično uničiti.

4. Upreti se likvidatorjem s sprejetjem orožja od okupatorja.

Demokratski predstavniki so se odločili za četrto pot, s tem pa nujno tudi za nje posledice.

Odločitev za to pot je mogoče razumeti le tako, da so bile na eni strani vse ostale poti zaprte, in da je na drugi strani jemala KPS revolucijo zares in je že skraja začela likvidirati vodilnejše nekomuniste.

Samoobramba pred stalinistično revolucijo je bila tako po vesti kot po mednarodnih konvencijah dovoljena.

(Gornji članek - sklep bomo objavili v prihodnji številki, je objavila revija NAŠA LUČ s podpisom S. L., junija 1975.)

iz slovenske kulturne akcije

24. maja se je začela redna dveletna skupščina, ki pa jo je predsednik Slovenske kulturne akcije takoj po začetku prekinil zaradi nehotene odsotnosti tajnika in bolezn blagajnika. Na skupščini navzoči redni člani – s pismenimi pooblastili je bilo prisotnih čez polovico rednih članov – so odločili, da se skupščina nadaljuje v soboto 14. junija; tokrat so udeleženci po branju poročil pri volitvah potrdili dosedanji odbor; ustanovila pa je skupščina novo odborniško mesto za organizacijo in poživljenje dejavnosti v ustanovi.

O poteku, zaznavah in sklepih letošnje redne skupščine bomo nadrobno poročali v junijskem Glasu.

utrinki

vladimir kos, oda resnični kraljici

ki Ji je toliko slovenskih mož in žena, deklet in fantov
in starčkov in otrok – v maju pred tridesetimi leti –
darovalo rož nedolžno prelite krvi.

Ti si kakor češnja v cvetu,
o, Marija!
Toda cvet ugasne.

Ti si kot potokov čista
melodija!
Toda zvok usahne.

Ti si kot vijolice
na suhi prsti.
Kakor sneg,
a sneg na naši gori
že počiva
v sončni krsti –
Ti živiš in ljubiš.

O, Marija! Glej Slovence
vržene na ceste
v svetu.

V culi nosimo svobodo kruh.

Še stiskamo
Tvoj venček rož
med žulji?

ustvarjalci ska

iz bukovčeve raztave

prof. Vinko Brumen govori na razstavi; na desni
slikar Ivan Bukovec

slovenska gimnazijca si ogledujeta razstavo

Že napisano premišljanje o slikarju IVANU BUKOVCU o priložnosti njegove letošnje samostojne razstave v Slovenski hiši v Buenos Airesu bomo, zaradi pomanjkanja prostora tokrat, objavili v junijskem Glasu.

LEPOSLOVNA NAGRADA V SPOMIN DR. IGNACIJA LENČKA

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA, ki je z denarnim volilom brata pok. soustanovitelja prof. dr. IGNACIJA LENČKA razpisala LEPOSLOVNO NAGRADO za izvorno prozo, s p o r o č a, da je rok za oddajo rokopisov določen na 31. avgust 1975. – VABIMO vse pisce, ki se namerjajo natečajja udeležiti, da rokopise – po določilih, ki smo jih objavili v Glasu SKA – naslove samo na ime: LADISLAV LENČEK CM - Leposlovna nagrada - Slovenska kulturna akcija, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

zdrava, marija

ob koncertu slovenskega pevskega zbora gallus v buenos airesu, 24. maja 1975

SO TRENUTKI, ko je tu tako, kot bi bilo tam: besede in doživetja se obnovijo, podobe so spet nekdanje in v suhih ušesih zazvene živi glasovi.

Pozna jesen je, pod drevjem ob cestah in avenijah bega rjavo in krvavordeče listje; slabotno sonce belí zidove, cesta križa cesto, vlaga prepaja liste knjige, ki jo nosim s seboj že tri tedne. Hitim po Rivadaviji proti višini osem tisoč. Svetlikajoče se in hrupno mesto me upijanja, vendar ne ubija povsem notranjega miru. Izpod toplega, prisočnega kamna se stezajo proti soncu navidez suhi, rumenkasto rdeči cvetovi osata *Carlina vulgaris*. Pol kvadre naprej valuje hreščeči glas ojačevalca: *The night Chicago died...* Tu sem doma, a vendar nisem ves tu.

Zavijem na levo mimo znanega bara na voglu in pridem takoj do Slovenske hiše; vstopim, grem naprej mimo drevesa in kamna in že sem v dvorani, ki se stopnjema vzpenja proti odru in naprej, v kraljestvo ustvarjajočega duha.

Sobota v maju – tu je jesen, tam pomlad. Koncert slovenske religiozne pesmi ob obletnici blagoslovitve cerkve. Koncert – ostalo se je dogajalo v meni, v Jožu zraven mene, v Lojzetu pred menoj, v dvanajstletni deklici na levi – so izvajali pevci zbora Gallus v Buenos Airesu. *Jacobus Gallus Carniolus*, veliki ustvarjalec renesanse evropske glasbe v drugi polovici šestnajstega stoletja, pevec v dvorni kapeli na Dunaju in v škofijski cerkvi v Olomucu, dirigent pri sv. Janezu v Pragi – mislim na njegove maše in ob tem na zbirko njegovih motetov za cerkvene praznike. Kajti zbor – eden najvidnejših dosežkov zdomstva – dirigent Julij Savelli, solisti Janez Jerebič, J. Klemenčič, Silvo Lipušček, Marija Marinček, J. Rode; orgle Anka Gaser – je v prvem delu zajel v pesem cerkveno leto. Skladbe Hochreiterja, Železnika (*Vi oblaki ga rosite*), Premrla, ščeka, Sattnerja, Mava, Tomca. V zvočnem slapu so se občuteno umirjeni, pa spet poudarjeno razgibani glasovi prelivali s tišino, v kateri se je nakazovala podoba duha in vsega ostalega, kar je naše.

Za trenutek je družba pevcev onemela, a se takoj nato zvrstila v nov rej ter se kot v procesiji dvignila v višjo stvarnost. Premik se je izvršil v edino možno resničnost slovenskega kraja in časa. Ne v fantaziji, ampak v stvarnem doživetju. To ni bila več dvorana. Šel sem z njimi, kot bi bil na povratku.

Med Malo goro in Klečem, v roških samotah, je kraj, kjer so košenice posejane s skalami, od vetra in dežja izpranimi, od sonca pobeljenimi. Sem in tja se bočijo njive, med njimi gre ozka kolovozna pot ali steza v bližnje gozdove in steljnike. Ob poti se bohota češmin in robidovje, po

prisojnih košenicah nudijo svoj sad slive. Ko je napev Železnikove Nesrečno ljudstvo donel v notranji meri in posluhu Gallusa, sem bil tam. Odprtost samotnega gorskega sveta v prihod dehtečega večera, kajti bila je pozna pomlad. Stopil sem nekoliko v stran s trde poti in poslušal: v drevesih je ob lahnem vetru pošumevalo listje, v dalji se je oglašal pastir; še naprej, na cesti, ki gre iz Kočevja, je brnel tovornjak. Sedel sem, nato sem šel nazaj na pot; sem in tja sem utrgal poznano rožo, pobral košček zemlje in kamen – to bo za moj vrt v Karapačaju, ko se vrnem domov, k reki.

Potem sem zagledal, kako je luč padla na odprte trate in s kamenjem posejane njive, in neka žena je stala na polju, prav tam, kjer se nagne zemlja v prisojno pobočje in se začne skrivnostni gozd. In ko sem gledal vanjo, ki je stala skoraj negibna in se nato sklonila k delu, sem slišal v sebi Mavove, Tomčeve in druge skladbe iz prvega dela koncerta. Počasi se je zvečerilo. Napotil sem se naprej, takrat se je tudi žena dvignila, trudna od dela in zdelo se je, da odhaja proti gozdu. Kljub nastopajočemu mraku je bila bolj in bolj vidna, svetla in polna neke spokojne vedrosti. V tistem trenutku je zbor zrasel; nisem ga videl, a bilo je, ko da bi se zemlja in nebo ogovarjala. Z desne strani sem zaslišal najprej zvonke glasove otrok, pojoče in kliče: *Zdrava, Marija!* Spev se je širil po polju in se dvigal preko gozda. Temu prvemu pozdravu je odgovarjala višja vrsta iz zbora, pozdravu je sledil odzdrav, klicu odgovor, otroški pesmi angelski odpev, nato pesem množice fantov in mož, ki sem jih poznal, in njih glas je bil mladostno razgiban kot nekoč. Gospa je bila zdaj vsa v žarkih sonca, ki je že davno zašlo za gozdovi. Takrat je dvignila roko in jo spustila predse, kakor bi hotela reči: „To je moj svet – tu sem med svojimi...“ Dolgo sem stal na tisti poti; moj pogled je strmел tja in vse drugo sem prezrl.

Ubrani glasovi zbora, ki se je gibljivo vpraševal: *Kdo je ta?*, so odkrivali poezijo skrivnosti in izkustvo absolutnega. Mogočni akordi Sattnerjeve *Assumptio* – znova: *Kdo je ta? Ave Maria...* *Zdrava!* – so v svojem stopnjevanju dosegali nesluteno zvočno izraznost in me zajemali v teh daljah.

Nato je vse utihnilo. Noč je že padla in s pomladnimi roškimi vonjavami odela čute, ko sem odšel prek polj med krševitim svetom in gozdom, dokler me nista kot nekdanj pastirja zmagala utrujenost in sen.

france papež

IZŠEL JE

3. zvezek XIV. letnika

revije

meddobje

uredil in opremil

FRANCE PAPEŽ

vsebina

FRANCE PAPEŽ, ELLOS

PROZA IN POEZIJA: VINKO BELIČIČ, DROBNA PROZA * BRANKO REBOZOV, ŽALOVANJE * KAREL RAKOVEC, SONETA O VONJU * LEV DETELA, VISOKA POLITIKA; KRALJ IZ SENC * VLADIMIR KOS, TRI KANTATE ZA VELIKI TEDEN

DRAMATIKA: T. S. ELIOT, KOKTAJL (2. dejanje)

ESEJI: ALFONZ ČUK, O ČLOVEŠKI NAPADALNOSTI

PREVODI: LUIS DE CAMOENS, LUZITANCI (slovenil Tine Debeljak)

ZAPISI: K UVODU V CAMOENSOV EP LUZITANCI (Tine Debeljak)

OBLETNICE: ŠE EN PRISPEVEK V SPOMIN NA TOMAŽA AKVIN-SKEGA IN TOMIZEM (France Papež)

UMETNIŠKA PRILOGA: IZ RAZSTAVE OB 20-LETNICI SKA

prodajna cena tega zvezka je 60 pesov v Argentini, 2 dolarja drugod

pogum in razum

nekaj pripomb h knjigi: edvard kocbek, pričevalec našega časa

V marčno-aprilskem Glasu SKA smo v zapisu o Pahor-Rebulovem zborniku »Edvard Kocbek, pričevalec našega časa« povabili prijatelje in sodelavce Glasa, da bi se lotili kritično obdelave knjige. Prvi se nam je z dokumentarnim razpravljanjem oglašil univerzitetni profesor dr. CIRIL A. ŽEBOT iz Washingtona (ZDA). Njegovo razpravo, kot smo obljubili, v celoti objavljamo.

ZNANA in priznana tržaška slovenska pisateljica Boris Pahor in Alojz Rebula sta pripravila in objavila spominsko zbirko ob sedemdesetletnici Edvarda Kocbeka. Delo je izšlo marca tega leta pri založbi Zaliv - Kosovelova knjižnica v Trstu. Izdajo so omogočili denarni prispevki širšega kroga primorskih slovenskih izobražencev.

Večji del zbirke sestavljajo ocene in razlage, ki sta jih napisala urednika zbirke o Kocbekovem Strahu in pogumu (Pahor 1951, 1952, 1964) ter o njegovi Listini in deloma Tovarišiji (Rebula 1970). V svojih razmišljanjih pisca ne prikrivata občudovanja do slavljenca kot izrednega lepovedca, pa tudi kot nazorskega misleca in medvojnega političnega aktivista. Vendar sta delno tudi kritična, posebno Rebula, ki se zdi bolj svest problematike Kocbeka kot misleca in politika, ki ga prva ljubezen do lepovedne domišljije in izrazne lepote ovira v naporih za spoznavno natančnost in politično učinkovitost. S tega vidika Rebulova kritika tu in tam zareže v živo (npr. na str. 107). Pa to je le del Kocbekove problematike. Tudi med abstraktno logiko nazorskega misleca in življenjsko pragmatiko političnega aktivista ni sodejavnih sovpadnosti. Moderna slovenska politika je na tem problemu močno trpela od začetka do danes, od Mahniča do Kardelja. V tem slovenskem kontekstu se je Kocbek kot nenadni politični aktivist še posebej moral boriti z dvema v njem osebno prepletanima stvariteljskima težavama: kot pesnik - mislec in kot mislec - politik. Dolej v tem boju s samim seboj politično ni uspel. Pahor in Rebula se s to Kocbekovo več-kompleksno problematiko in tragiko nista dovolj spoprijela.

PRIVLAČNOST in važnost spominske zbirke sta osredotočeni v njenih petindvajsetih zaključnih straneh, ki vsebujejo neposredne Kocbekove odgovore na dvajset Pahorjevih vprašanj o Kocbekovi politični vlogi med vojno in usodi po njej ter o dogodkih in okoliščinah, ki so ju sopojevali. V teh odgovorih je Kocbek poskušal sprostiti svojo dolgoletno zadržanost glede razvoja, pomena in zatonu svoje politične vloge v sodelovanju s partijo in se javno izpovedati kot neke vrste poznejši slovenski Djilas. Vzorednost seveda ni popolna. Različnost ni le v času izpovedi, temveč tudi v vsebini, in bo gotovo tudi v učinkih. Zaradi nazorskih in osebnostnih razlik je Kocbekovo pričevanje deloma globlje od Djilasovega, je pa manj razsežno, ker pač Kocbek ni bil zrasel v partiji in ni bil deležen na moči in vplivu partijskega vrha.

Bil pa je Kocbek važno navzoč pri nastanku in v začetnem vodstvu OF, ki je bilo vsaj obveščano o pripravah in poteku „osvobodilne borbe“. Ker se je od veljavnejših nepartijskih partnerjev v začetni OF menda celo Josip Vidmar zataknil v partiji, je Kocbek ostal edina pomembna nepartijska notranja priča „koaličijske“ predigre k popolni partijski oblasti nad Slovenijo. V tem je izreden in nenadomestljiv pomen Kocbekovega pričevanja. Poklicni zgodovinarji bodo morali ugotovljati, koliko Kocbekove nove navedbe (ki v tej zbirki niso ne natančno datirane, ne podrobno dokumentirane) presegajo spominopisni pomen. Mene zanima njihov psihološko-politični domet v tem času. Z obeh vidikov je najprej treba ugotoviti, kaj Kocbekovi odgovori poskušajo pojasniti in kaj puščajo ob strani.

KOCBEK predvsem pojasnjuje značaj, okoliščine in posledice „Dolomitske izjave“, s katero sta se Kocbekova in sokolska skupina „odpovedali“ samostojni politični organiziranosti v okviru OF. Vendar Kocbek o tem ne pove vsega. Navaja „avtoritativen in alternativni način“, s katerim je partija njegovi in sokolski skupini „predložila izjavo“ (str. 129) in pristavlja, „da se je partija pri tem opraviilu poslužila nasilja“ (str. 130). Nič pa ne izvemo o oblikah in

teži tega nasilja, čeprav bi te „podrobnosti“ bile važne za presojo pomena podpisov in njih posledic.

Najpomembnejše se zdi Kocbekovo pričevanje, da med vojno (in pred njo ter po njej) „slovenska partija ni bila suvereno telo niti v formalnem organizacijskem smislu niti po svoji moralni zavesti, saj je bilo njeno vodstvo odgovorno središču zunaj sebe in zunaj slovenske suverenosti, ki jo je tedaj predstavljala Osvobodilna fronta“ (str. 152). Kocbek sodi, da se je „slovenska partija obrnila zoper koalicijski značaj Osvobodilne fronte... [prav] kot nosilka(e) slovenske suverenosti...“ in pristavlja, da je partija to storila „z masivno podporo jugoslovanskega zaledja“ (ibid.). Kot najbolj prizadeti vodilni soudeleženeec nam Kocbek pove, da v razdobju usodnih odločitev za bodočnost Slovenije s partijo izravnana OF (z Dolomitsko izjavo) ni bila slovensko suverena, ker je slovensko partijsko vodstvo bilo podrejeno „jugoslovanskemu“.

Vážnosti tega Kocbekovega pričevanja ni mogoče podcenjevati. Napak pa bi bilo tudi, če bi ga precenjevali. Iz Kocbekovega pričevanja namreč ne sledi samo po sebi, da bi razvoj bil nujno drugačen, če bi slovenska partija med vojno bila neodvisna v svojih odločitvah. Takratno slovensko partijsko vodstvo je bilo morda še bolj leninistično-stalinistično prežeto, kot je bil Tito, in bi se zato znalo koalicijskih partnerjev znebiti tudi iz lastne pobude, če bi poskušali motiti partijske totalitarne načrte. Kocbek sam je že v Listini povedal, da formalno vodstvo OF ni bilo niti obveščeno o ustroju in načrtih likvidatorske „Varnostne obveščevalne službe“; to prikrivano orodje boljšeškega nasilja si je od vsega začetka pridržal partijski vrh. Tudi ne vidim, kako bi moglo tako slovensko partijsko vodstvo, četudi bi bilo politično neodvisno, v zaključni fazi vojne bolj uspešno uveljavljati slovenske zahteve na Koroškem in v Trstu - razen, če bi se bilo pravočasno in učinkovito povežalo z organiziranimi slovenskimi nekomunističnimi silami. Za to pa niso manjkali samo psihološki pogoji, temveč tudi miselni in politični, ker je za partijo takrat bila bistvena izključna oblast za izvedbo leninistične revolucije po sovjetskem vzgledu. Narodopolitični cilji so le-tej bili podrejeni.

Pogumna je Kocbekova potrditev množičnega pokola maja 1945 perfidno vrnjenih domobrancev. Kocbek ni sprejel zanikanja tega bratomornega zločina, kot so mu ga zatrjevali „predstavniki CK“ na posebnem sestanku 4. oktobra 1946. Ko si je sam nabral več neposrednih pričevanj o pokolu, je „sklenil naravnost odstopiti“ (str. 148). Tega pa ni storil, ker je prav v času njegovega nameravanega odstopa prišla „nenadna izjava kominterna, ki je postavila na kocko obstoj Jugoslavije“ (ibid.). V luči te nedvomne nevarnosti z Vzhoda ni težko sprejeti Kocbekovega razloga, zakaj je svoj odstop zadržal. Vprašljivi pa ostajajo Kocbekova celoletna (od 1945 do poletja 1946) neobveščena o tako množičnem pokolu, nato celi dve leti (od poletja 1946 do resolucije kominforma) do Kocbekove odločitve, da odstopi, in skoraj štiri nadaljna leta, preden je dejansko (in prisiljen) odstopil. Prvega ne razumem; drugi dve leti je zbiral in tehtal pričevanja o pokolu; a kaj ga je moglo zadrževati skoraj štiri leta po resoluciji kominforma? Morda je spričo velike zunanje nevarnosti in v zvezi s takratnim partijskim ideološkim prelevljanjem k „delavskemu samoupravljanju“ (1945-51) upal, da bo prišlo do resnejšega poskusa obnoviti „koalicijo“? Tega nam Kocbek ne odkrije. Dokončno odločitev partijskega vodstva (v začetku 1952), da ga prisilijo k odstopu, pa razlaga kot potrdilo resnice o pokolu domobrancev. Tako je ta resnica povzročila Kocbekov politični zaton. Enako kot v primeru Djilasa niti poznejši Rankovičev padec (1966) ni mogel Kocbeka politično rehabilitirati. Tako politično zrelost so zmogli samo Čehi in Slovaki za nekaj mesecev v letu 1968.

SO ŠE druga važna zgodovinska dejstva in okolnosti, v katerih je Kocbek bil pomembno udeležen, pa jih pušča nepojasnjena tudi v svojih odgovorih na Pahorjeva vprašanja. To mi vsiljuje vprašanje, zakaj se nista s Kocbekom pogovarjala oba urednika zbirke. Morda bi ga Rebula bolj zajetno in vztrajno spraševal prav o teh nepojasnjenih rečeh.

Kocbek tako malo pove o „Protiimperialistični fronti“, ki jo sam označuje kot prehod v OF. Tako mimogrede so jo omenjali tudi na simpoziju ob 25-letnici OF leta 1966, h kateremu Kocbeka niso povabili. O tem sem razmišljal v posebnem poglavju v Sloveniji včeraj, danes in jutri. Kocbek v bistvu ponavlja simpozijsko trditev, da se je „Protiimperialistična fronta... spremenila v Osvobodilno fronto slovenskega naroda“ z edinim dostavkom, da so tako „sklenili predstavniki treh skupin, ki so s tem postale temeljne [v OF]: Komunistična partija, krščanski socialisti in levi sokoli“, a da so to – žal – napravili „brez nekega posebnega akta“ (str. 137). Tako tudi po novem Kocbekovem pričevanju sam začetek in osnovni značaj OF ostajata v megli: ni datumov, ne jasnih dogovorov, ne strukturnega ključa, ne drugih značilnosti.

V Kocbekovih odgovorih tudi ni sledu o tem, ali so ustanovitelji OF in tisti, ki so se jim na začetku priključili, sploh mislili na poskus resnega dogovarjanja z (takrat) nesporno večinskimi slovenskimi organizacijami, katerih vodilni predstavniki so že od napada na Jugoslavijo bili pri zaveznikih, ne šele po nemškem vpadu v Sovjetsko zvezo. Za nepovtorjeno zgodovino bo to zelo važno vprašanje. Ob tem zamolčanem predmetu se mi vsiljuje še eno zgodovinsko-hipotetično in morda tudi zgolj retorično vprašanje: Kaj bi bilo, če Hitler po maščevalni zasedbi Jugoslavije ne bi bil napadel Sovjetske zveze, temveč bi se bil vrgel na Britanijo? Kakšna bi bila usoda „Protiimperialistične fronte“? Kje bi končala partija?

Na Pahorjevo začetno vprašanje „Kakšni so bili temeljni nagibi pri ustanavljanju OF?“, Kocbek odgovarja, da „si je Osvobodilna fronta postavila za nalogo, da mobilizira slovenske množice za organizirano in oboroženo vstajo in jih s politično prevzgojo pripravi... na demokratično ljudsko revolucijo“ (str. 131). V ostanku kratkega odgovora, ki niti ne poskuša pojasniti ključnih pojmov „oborožene vstaje“, „politične prevzgoje“ in „demokratične ljudske revolucije“, se Kocbek samo še zadovolji s spominom, da so „začetno prijateljsko vzdušje [med temeljnimi skupinami v OF] in v njem izrečena medsebojna zagotovila o poštenem zaupanju bila porok“ (sic!), da se bodo te naloge „skladno izvedle“ (ibid.).

Vsaka od teh zatrjevanih značilnosti začetne OF je nepartijskim partnerjem v OF morala biti vprašljiva že tedaj. Kako so ob znani ideološki, organizacijski in operativni naravi partije mogli ostati dve „temeljni skupini“ v OF sebe smatrati za enakoveljavna partnerja v OF? Kako so se spričo bistveno večje pomembnosti partije v strukturi in operativi OF ostali dve skupini mogli zanašati, da je „začetno prijateljsko vzdušje“ med tremi „temeljnimi skupinami“ od strani partije bilo iskreno in trajno? In kako sta se ob tako neenakih in prekarjih odnosih v OF njeni nepartijski skupini mogli zadovoljiti z „medsebojnimi zagotovili o poštenem zaupanju“ kot „poroku“ (sic!), da se bodo dogovorjene naloge OF „skladno izvedle“? Razvoj je te zamujene dvome kmalu potrdil. Današnje ponavljanje takratne romantične vizije o tro-edini OF brez vsaj retrospektivne analize in spoznanja njene zgodovinske neresničnosti samo potrjuje politično nezadostnost zgolj idealističnih meril, ki so dopuščala tako neizpolnjiva predvidenja. Tudi, ko nas Kocbek v zvezi z Dolomitsko izjavo obvešča, da je krščansko-socialistična skupina bila „pripravljena [in] sposobna, da se... odreče svojim trenutnim in posebnim političnim koristim“ in pravi, da je „prej ali slej moralo priti v osvobodilnem gibanju do piramidalne strukture“ (str. 130), zopet manjka obrazložitev, kako bi kakršnakoli „piramidalna preureditev OF“ mogla obiti partijsko nadvlado.

OSTAJA še vprašanje, kaj je bil tisti odločilni nagib, ki je v Kocbeku prevladal, ko se je odločil za sodelovanje s partijo v okviru OF. To ga je z retoričnim dvomom vprašal tudi Pahor: „Edi, po vseh svojih predvojnih izkušnjah... si se jasno zavedal komunističnega pojava. Zakaj si se kljub temu odločil za sodelovanje z njimi?“

Kocbek je v odgovoru na to vprašanje zelo odprt in neposreden. „Vedel sem, da tvegam usodno igro... da je razlika med nami, spontanimi uporniki, in med njimi, poklicnimi revolucionarji, prevelika (sic!)... Skoraj dva mese-

ca je trajal v meni nevidni boj med mojo osvobodilno ekstatizo in med treznim pogledom v prihodnost... Na koncu je v meni zmagovalo spoznanje, da je treba tako razgiban zgodovine udeležiti se tam, kjer je najbolj vroča in odločujoča...“ (str. 140). Kot je napisan, ta odgovor naravnost dramatičira uvodoma naznačeno problematiko Kocbeka, v katerem tudi pri političnih odločitvah pesniški zanos prevlada nad analitičnim ugotavljanjem alternativ in tehtanjem njih dosegljivosti in posledic.

Toda Kocbek govori o „spoznanju“. „Nekoč pozneje v nočnem razmišljanju... sem zagledal zelo razvidno vlogo svojega medija. Osvobodilna fronta je namreč v svojem Izvršnem odboru najbrž res potrebovala človeka... razmišljajočega, nezadovoljnega, skoraj nergaškega, obenem pa pohlepnega po resnici in navdušenju... Komunisti so potrebovali mene, jaz pa sem potreboval nje“ (ibid.). Pred tridesetimi leti je to Kocbeka pričevalo kot spoznavno upravičen razlog za njegovo odločitev. Danes ta formulacija zveni bolj kot racionalizacija odločitve, ki je že bila nepopravljivo napravljena. Kocbek je „videl“ sebe kot dobronamernega posrednika med partijo in nepartijskimi Slovenci.

Ta Kocbekova vizija je njemu verjetno sličila realističnemu pojmovanju politike kot umetnosti življenjsko možnega v uveljavljanju kolektivnih ciljev. Po tem pojmovanju so politične odločitve praviloma kompromisi med alternativami. Toda – in to je optimistični Kocbek verjetno spregledal – to velja le med ljudmi, ki jih družijo vsaj „najmanjši skupni imenovalec“ človečanskega etosa, ki omogoča razumski dialog o alternativah in postavlja politične izbire in odločitve na ustavno določeno podlago pluralistično-demokratičnega postopka, poleg tega pa jamči bistvene osebnostne pravice, v prvi vrsti neovirano svobodo izražanja in združevanja za nenasilno sodelovanje. (Pretirani ideološki pojmi politične „levice“ in „desnice“ niso del tega bistva, temveč le kategorizirajo „alternative“, ki so vsebinski predmet razumskih dialogov in demokratičnih odločevanj.)

Leninistična zasnova komunistične partije in njena (takrat) prevladujoča stalinistična praksa partijskemu vodstvu nista dovoljevali takega političnega ponašanja. Zato v „koaliciji“ s takratno partijo Kocbek ni mogel vršiti zamišljene vloge „medija“ – razen v manjših zadevah partizanske „tovarišije“. V svoji odločitvi je Kocbek spregledal, da ga partija ni pojmovala kot soodločujočega „posrednika“, temveč si je to le on sam idealistično želel. Partija pa je imela svojo VOS.

OMENIM naj še, da me v Kocbekovih odgovorih preseneča odsotnost slehernega razlikovanja med položajem (in izgledi) leta 1941 v glavnini Slovenije pod nemško-nacistično zasedbo na eni strani in razmerami v laško-fašistični „ljubljanski pokrajini“ na drugi, in njegovo enako neobrazloženo ponavljanje partijskih propagandnih klišejev o „beli gardi“ (iz agitpropovskega besednjaka rusko-boljševske revolucije) z dodatno enostransko obsodbo „tako poganškega koraka“ (str. 144).

Tudi o tem sem razpravljal, kolikor sem mogel, v svoji Sloveniji. Na podrobno zgodovinsko rekonstrukcijo bo treba pač čakati, dokler ne bo vsem dosegljivo vse potrebno gradivo. Medtem pa moram, v razliki od Kocbeka, iz lastnih doživetij in poznanja prvih treh let strahote (1941-43) zase napraviti dva važna preliminarne zaključke. Prvič, med nacistično zasedeno Slovenijo in fašistično anektirano Ljubljano leta 1941 so bile velike in takrat zelo pomembne razlike v vseh kategorijah narodne stiske in osebnega trpljenja, ki si jih večina od takrat preživelih Slovencev z lahkoto prikljče v spomin. Le kako bi npr. Kocbek, partija in levi sokoli poleti 1941 reorganizirali „Protiimperialistično fronto“ v OF, če bi Ljubljana takrat delila usodo Maribora?

Poznejši pojavi odpora proti nasilju OF oz. VOS, ki so tudi v Kocbekovih sedanjih pričevanjih pavšalno označeni kot en sam velik greh in namerno zlo „poganske bele garde“, niso bili tako enostransko preprosti in teološko pogubni, temveč so bili močno izzvani pojavi instinkta samoohranitve. Slovenci, ki so zaporedoma občutili nacistično in stalinistično nasilje, nato pa še namerno izzvane (in laško-panične) fašistične represalije, so se končno (poleti 1942) začeli braniti na način, ki je v tistih razmerah bil edini še pri rokah in ki tudi ni bil v osnovnem naspirtju s takrat še veljavnimi določili mednarodnega vojnega prava za zasedena področja. Če je že o tem govoril – in morda bi bilo boljše, da bi na Pahorjevo vprašanje odrekel odgovor – bi moral Kocbek vsaj nakazati zgodovinsko kompleksnost in moralno kompliciranost medvojnega bratomorne tragedije,

namesto da je ta težki problem enostavno zanikal s kategorično obsodbo „poganske bele garde“.

KAKO bo Kocbekovo novo pričevanje kot celota vplivalo na slovensko prihodnost, po vsem tem ne bi vedel povedati. Upam pa, da bo doprineslo k tako nujno potrebnemu narodno-političnemu prebujenju novih slovenskih rodov, da tudi ti ne bi za jutrišnjo Slovenijo ponovili nepotrebnih političnih napak Kocbekovih in mojih sodobnikov v času druge svetovne vojne in po njej ter njihovih predhodnikov v prevratu po prvi svetovni vojni in po njej tja do brezglavega političnega razsula aprila 1941. (V razliki od Kocbeka

ne vidim, kako bi aprila 1941 po Hitlerjevi odločitvi, da Jugoslavijo maščevalno uniči, kdorkoli mogel preprečiti „sramotni vojni poraz Jugoslavije“ [str. 139]).

Reakcija vladnega in partijskega aparata na Pahor - Rebulov zbornik o Kocbeku in na Kocbekovo umirjeno in še vedno zadržano pričevanje v njem pa je domovini in svetu ponovno razkrila, kako malo se staro-partijski režim v Jugoslaviji po decembru 1971 razlikuje od drugih preganjalcev svobodne besede v današnjem svetu in kako trhla je njegova osnova med slovenskim ljudstvom.

ciril a. žebot

odšli so

umrl nam je dr. alfonz čuk

NE MOREM se ubraniti neke tesnobe, ko vidim, kako nam smrt čimdalje manj prizanaša, saj nam jemlje ljudi, ki bi mogli še mnogo storiti in katerih ne moremo nadomestiti. V Severni Ameriki nam je umrl dr. ALFONZ ČUK, duhovnik in psiholog, da povem le dva njegova poklica. Kakor smrt profesorja dr. Franceta Vebra, me je tudi ta globoko prizadela in zbolela. Spoznal sem ga v dneh svojega bivanja v Gorici in od takrat sem ostal v stiku z njim, čeprav so najina pota šla narazen, pri obeh pa v zdomstvo.

Doma sem iz Prlekije, torej blizu tistega dela našega naroda, ki biva v Slovenski Krajini, kakor prebivalci sami imenujejo svojo deželo, ali v Prekmurju, kakor ji pravimo mi, ki za njih živimo prek Mure. Tam sem do neke mere sodoživljal, kako so se naši Prekmurci vživljali v sožitje z ostalimi Slovenci in kako so ti drugi Slovenci znali ali ne znali sprejeti Prekmurce, ki so do takrat ločeni od nas živeli v ogrski polovici habsburške monarhije. Spominjam se, za kako tragedijo so imeli naši učitelji in drugi, če so bili službeno poslani za Muro, iznašli so za tiste kraje celo izraz Slovenska Sibirija. Kot dijak sem ponovno obiskal prekmurske kraje in tam našel svojemu prleškemu zelo sorodno ljudstvo, s katerim sem vedno čutil in še čutim.

Ko me je med drugo svetovno vojno usoda postavila kot profesorja pred ljubljanske (in tedaj edine slovenske) učiteljske in zlasti še učiteljske, sem jim večkrat prigovarjal, naj se ne branijo iti po vojni na Primorsko, kjer bo gotovo manjkalo domačih učiteljev, ko bo dežela osvobojena. Pa se je zgodilo, da je za božič 1944 prišel v Ljubljano na počitnice pesnik in pisatelj dr. Joža Lovrenčič, moj bivši kolega na učiteljski in tedaj ravnatelj nove slovenske gimnazije v Gorici. Vprašal me je, ali bi hotel iti v Gorico, kjer da potrebujejo moje pomoči, ker nimajo šolanih pedagogov. Poleg drugih razlogov že iz zvestobe lastnim naukom sem moral izziv sprejeti in oditi v Gorico. Tam sem najprej pomagal pri urejanju novih ljudskih šol, po vojni pa sem učil pedagogiko in ravnateljaval na novem slovenskem učiteljski, dokler se ni v Gorico vrnila Italija.

Med naddveletnim bivanjem v Gorici sem spoznal, kolikor so razmere dopuščale, dotlej mi neznano prelep kos slovenske zemlje, zlasti pa njene prebivalce, v katerih sem odkrival mnoge sorodnosti s svojimi Prleki, kakor se to utegne komu čudno zdeti. Zato se še vedno rad spominjam svojih goriških let, čeprav mi jih je grenila negotovost prihodnosti, in na Goriško sem čustveno vsaj tako navezan kakor na svojo Prlekijo. V prijetnem spominu sem ohranil tudi mnogo ljudi, ki sem jih tedaj spoznal.

★

MED temi osebnostmi zavzema privilegirano mesto tudi umrl dr. Alfonz Čuk, ki sem ga spoznal takoj v prvih dneh goriškega bivanja. Dr. Čuk je bil rojen 6. julija 1912 v Biljah pri Gorici. Šolal se je v domači vasi, v Gorici in v Rimu, kjer je na Gregorijani tudi doktoriral. Nato je v Gorici opravljal razne duhovniške službe, učil slovenščino, grščino in latinščino v malem ter predaval dogmatiko v velikem semenišču. Po vojni je bil nekaj časa tudi ravnatelj škofijske slovenske gimnazije. Bil je eden izmed voditeljev goriških Slovencev. Po vojni je takoj znal najti stik z zavezniško vojaško upravo v Trstu in se je zanimal za ustanovitve slovenskih šol. Z njim in dr. A. Kacinom sem tudi jaz bil prvič na vojaški upravi in se je tedaj tudi odločila moja usoda: namestitev na novem goriškem učiteljski.

Zelo prijetni so bili osebni stiki z dr. Čukom, zlasti nas vseh, ki smo od drugod prišli v Gorico. Pri njem smo našli vedno odprta vrata, k njemu (in rajnemu dr. Mirku Brumatu) smo se zatekali s svojimi problemi, on je bil tudi naš duhovni voditelj. Spominjam se sestankov pri njem, ko nam je govoril o sv. Pavlu, kakor nisem slišal še nikoli govoriti. To so bili globoko zasnovani govori, da je škoda, če niso bili zapisani.

Vsekakor nam usoda ni dovolila dolgo živeti skupaj. Mi smo morali iz Gorice, odšli smo celo čez morje, dr. Čuk pa je na naše začudenje tudi zapustil Gorico in odšel v Severno Ameriko. Večkrat sem se vprašal, kaj je njega odgnalo v tujino, ko je vendar bil goriški rojak in bi pač mogel ostati na svojem mestu v Gorici, bil bi svojim rojakom celo potreben. Odgovarjal sem si: tamošnji svet mu je pač bil pretesen, zlasti še v vzdušju tedaj zelo predkonciljske italijanske Cerkve in je moral v široki svet, kjer je upal prosteje in globlje zadihati. In pa, kakor mu je tudi dr. R. K. (linec) zapisal v osmrtnici, „dr. Čuk je (bil) značilen primer številnih sinov narodnih manjšin, zapostavljenih in zatiranih, ki jim domače okolje ne nudi pogojev, da bi do polnosti razvili svoje prirojene izjemne zmožnosti, pa jih nekaj peha v tujino, kjer sipajo v naročje tujim narodom bogastvo svoje ustvarjalnosti.“ (Kat. Glas, 8. maja 1975.) To je, dr. Čuku je bil domači svet v tistih okoliščinah premajhen, da bi se mogel polno razmahniti, zato je šel tega iskat v tujino, vemo pa, da se je zadnje dni nameraval vrniti v svoj domači kraj, kjer bi prav zaradi v tujini razvite širine duha mogel še mnogo dobrega storiti.

V tujini je torej iskal svoje osebne popolnosti, večje razgledanosti, širšega delovnega področja. Najbrž ni našel vsega, kakor je pričakoval, verjetno je doživel marsikako razočaranje z drugimi ljudmi in z lastnimi.

★

Vsekakor pa je Čuk pokazal izrečno sposobnost pravilne orientacije, znal se je spretno ogniti dvema nevarnostima zlasti še za kulturnega izseljenca: zapreti se v ozkost lastne izseljenke skupnosti ali se preliti povsem v novi svet. Znal je tudi v Ameriki ostati Slovenec, a znal je biti dovolj Amerikanca, da je mogel v novem svetu uspešno živeti in delati. Z živim zgledom je pokazal, da je v iskanju pravilnega ravnotežja med obojimi potrebno premagati mnogo težav, prestatl marsikako bolečino, ni pa nujno zatajiti eno ali zavreči drugo, če hoče nekdo biti cel in polnovreden človek. Škoda, da nam o tem svojem izkustvu dr. Čuk ni kaj več napisal.

Enako sposobnost je dr. Čuk pokazal še v drugi razsežnosti svoje osebnosti. On, evropski gojenec rimske Gregoriane in iz nje izišli profesor dogmatike, prežet z vso humanistično tradicijo, ki je bila s tem povezana, je znal tudi v precej drugačnem ameriškem svetu najti pozitivne vrednote in si jih prisvojiti. Ob svojih službah je študiral moderno psihologijo, še enkrat doktoriral in ji potem posvetil nadaljnje življenje, saj jo je 17 let, do svoje smrti, učil na benediktinskem učilišču v Latrobe.

Mož, ki je znal tako srečno združiti v sebi dve narodni kulturi in dve duhovni šoli, je bil tudi zaradi tega odprt duh, široko izobražen in izredno kulturno bogat. O tem pričajo tudi njegovi spisi, kolikor jih je po nujnem presledku, ki ga je terjalo prilaganje novemu svetu, utegnili napisati. Posebej še o tem priča spis, ki javnosti ni poznan in so nanj očitno pozabili še tisti, ki so zanj vedeli, spis, ki ga je napisal ob ustanavljanju rimskega Slovenika. Poslal mi ga je za objavo v Meddobju, a po iz-

meni misli je pristal, da se ne objavi, ker bi tedaj mnogi braveci prezrli njegov čisto akademski značaj in videli v njem oporo stališčem, ki jih ni delil.

Kolikor se spominjam, ker spisa nimam pri roki, se dr. Čuku ustanovitev slovenskega zavoda v Rimu ni zdela primerna, ker ni hotel, da bi se slovenski duhovniki hodili izobraževati samo v Rim, kar bi jim zavod olajšal, marveč bi raje odhajali v razna kulturna središča v Evropi in v Ameriki. Tako bi se mogli seznaniti z različnimi idejnimi tokovi ter z njimi v dialogu oplajati kulturno življenje v domovini. S tem bi mogli premagati tisto otesnjenost, ki nas je preveč hromila.

★

DR. ČUK je bil odprto pluralistično in dialoško usmerjen mislec. Več časa je pripravljaval poseben spis o dialogu in je budno spremljal tudi naše diskusije o njem. Ko mi je poslal kopijo ocene mojih Iskanj, ki je bila potem objavljena v Meddobju, je tudi omenil svoj spis o dialogu, a je potožil, da je bil še vedno v štadiju razmišljanja in kar ni mogel dozoreti. Iz tega se vidi, kako resno se je ukvarjal s tem vprašanjem in je res škoda, če v njegovi zapuščini ni najti zapiskov o tej temi.

V istem pismu je napisal še besede, ki prav tako izpričujejo njegovo dialoško razpoloženje, saj je izzival k diskusiji, tudi o njegovih mnenjih in sodbah: „Knjiga mi je iskreno zelo ugajala. Skušal sem se držati Vaših navodil o kritiki in Vi sami lahko sodite, ali mi je uspelo.“ (Misli na poglavja o kritiki v moji knjigi.) „Nič bi ne imel proti, ako bi Vi sami ali uredništvo – v slučaju da se z mojo oceno ne strinjate – dodali kake svoje opombe, kot se tukaj pri nas včasih dela. Morda bi bilo celo dobro, da se

razvneti malo polemike, saj so problemi, ki jih Vi obdelujete, tako življenjsko važni za nas. Bilo bi tudi dobro za Meddobje, ki postaja preveč okostenelo in neživljenjsko...“ (To je bilo napisano februarja 1968.)

★

SMRT dr. Čuka v 63 letu življenja je bila prerana in hud udarec za nas. Umril je 30. aprila 1975 v Latrobe, Severna Amerika, kjer je bil profesor za psihologijo in vodja psihološkega oddelka na benediktinski univerzi. Pokopali so ga na samostanskem pokopališču ob asistenci 60 duhovnikov-redovnikov, ki so ga imeli za svojega, kakor je ob grobu izjavil njihov opat: „Prišel je k nam, mi smo ga sprejeli; ni bil naš redovnik, a bil je eden izmed nas.“ Bil je eden izmed njih in je ostal med njimi tudi po smrti, v času, ki ga je mislil preživeti med rojaki doma na Goriškem. Na pogrebu so bili poleg njegovih sorodnikov navzoči tudi zastopniki slovenskih rojakov, ki so za to prišli iz Clevelanda. Mi pa, njegovi osebni prijatelji in znanci, si daleč od njegovega groba tešimo bolečino, ki nam jo je njegova smrt povzročila.

vinko brumen

s praga domovine

NAGRADA „VSTAJENJE“ 1974

Vsakoletna tradicionalna literarna nagrada „Vstajenje“, ki jo je ustanovilo že pred leti Društvo slovenskih izobražencev v Trstu, je letos pripadla tržaškemu skladatelju UBALDU VRABCU. Ocenjevalna komisija, ki jo sestavljajo prof. Martin Jevnikar, pisatelj Franc Jeza, dr. Anton Kacin in prof. Zora Tavčar Rebulova, je svojo odločitev utemeljila takole:

Skladatelj Ubald Vrabc je izdal leta 1974 dve glasbeni deli: Ljudske nabožne in Mašo št. 5 za zbor in ljudsko petje. V prvi knjigi je zbral napeve in besedila iz raznih slovenskih pokrajin in jih priredil za mešan zbor. Nje-

gova zasluga je, da jih je izpisal in izdelal in jih tako ohranil in razširil med ljudstvo. Maša pa je sestavljena po smernicah zadnjega koncila, ki je priporočil, naj vse ljudstvo sodeluje pri bogoslužju. Tako je dal novo vsebino in obliko slovenski cerkveni pesmi, ki odraža občutje sodobnega človeka.

Denar za nagrado je tudi tokrat poklonila Hranilnica in posojilnica na Opčinah.

Nagrajencu skladatelju Vrabcu za zasluženo priznanje čestitamo! Zahvalimo Slov. cerkveno pevsko zvezo za poslani primerek Ljudskih nabožnih. Poskrbeli bomo za kritično oceno te zares vredne partiture.

GLASU SO POSLALI

UREDNIK GLASA je prejel v zadnjih tednih na svoj zasebni naslov naslednje publikacije (nekatero v zameno za Glas, druge po prijateljskih povezavah z uredniki):

Klic Triglava (marec 1975); Most (41|42); Literarne vaje (XXVI, 5); Božja beseda (junij 1975); Vestnik ZDSPB (4-6, 1975); Mladika (5, 1975); Hrvatska revija (XXV, 1975, 1); Smer v Slovensko državo (56 v – Vendelin Špendov ofm, Organ Music in Slovenia (doktorska disertacija); Boris Pahor - Alojz Rebula,

Edvard Kocbek - pričevalec našega časa (Trst 1075); Bruna Pertot, Bodi pesem (pesniška zbirka, založba Mladika, Trst 1975); Naša luč (1975, 6); Misli (1975, 4); Zaliv (48|49); Pastirček (mladinski list, april 75).

Redno prejme urednik tudi liste: Svobodna Slovenija, Sij slovenske svobode, Novi list in Katoliški Glas. O nekaterih publikacijah smo že poročali; o drugih bomo v bližnjih številkah, posebej še o knjižnih izdajah in večjih revijah.

važno sporočilo

uredništvo GLASA vabi in prosi vsa uredništva periodičnih listov, revij in drugih tiskov, pa tudi vse založbe, ki svoje publikacije pošiljajo v zameno za naš list in revijo, da svoje pošiljke naslavljajo poslej le na naslov urednika GLASA: – Zapiola 1723, I D, Buenos Aires, Argentina – Prejem izmenjanih tiskov bomo poslej sproti potrdili v Glasu, pri revijah tudi z navedbo vsebine; pri knjigah pa bomo poskrbeli za kritično oceno.

uredništvo GLASA

CORREO ARGENTINO Suc. 6 y 7 (B)	TARIFA REDUCIDA CONCESION 6228
	R. P. I. 1209421

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. Izide dvanaestkrat na leto. Ureja ga Nikolaj Jelačnik, Zapiola 1723, I D, Buenos Aires, Argentina. Tiska ga Editorial Baraga SRL, Pedernera 3253, Buenos Aires, Argentina. Vsa nakazila na ime Ladislav Lenček CM, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

* Editor responsable Slovenska kulturna akcija (Acción Cultural Eslovena), Valentín Debeljak, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. * Za podpisane članke odgovarja avtor.